

Аліса Толстокорова

ЗНАЧЕННЯ ПИТАНЬ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СЕРЕД ПРОГРАМНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ¹

Робота присвячена аналізу значення питань, пов'язаних з політикою і менеджментом у галузі міграційних процесів (трудової міграції, діаспори, еміграції та імміграції, закордонного українства) у риторичі і діяльності основних політичних сил України.

¹ Матеріали зібрані у ході підготовки пояснювальної записки № 12/41 для проекту «CARIM-East» Центру Міграційної політики Інституту Європейського університету, Флоренція, Італія, 2012.

*Ключові слова: міграційна політика, політичні партії України
Alissa V. Toshtokorova. The Significance of Migration Policy and Management Among the Programmatic Priorities of the Ukrainian Political Parties. The paper is aimed at the analysis of the significance of issues in the area of migration policy and management (labour migration, diaspora, emigration and immigration, Ukrainians abroad) in the rhetoric and activities of key political movements in Ukraine.*

Key words: migration policy, political parties in Ukraine

За визнанням українських політиків, на рівні парламенту тема міграції в Україні актуалізувалася під час «помаранчової революції» 2004 року, «тому що під час голосування раптом виявилось, що частина громадян, які є в списках виборців, насправді в Україні не проживають. І суспільство (дехто з жахом для себе, дехто з подивом) довідалося, що в країні не вистачає декількох мільйонів громадян, і що цих мільйонів дуже багато» [1]. Дійсно, питання міграційної політики є дискусійними в українському парламенті, оскільки мають особливе значення для формування загальної національної ідентичності.

Теоретично, політичні партії України, що входять до складу Верховної Ради (ВР), відіграють важливу роль у формуванні державної міграційної політики, тому що відповідно до статті 92 Конституції України принципи регулювання демографічних і міграційних процесів, поряд з питаннями прав корінних народів і національних меншин, расової, національної або релігійної нетерпимості й ворожнечі визначаються Законами України. Тому саме від позицій партій, що входять до складу Парламенту, значною мірою залежить ефективність рішення питань міграційного менеджменту в Україні. Це визначає **основну мету** даної роботи, яка полягає у аналізі значення питань, пов'язаних з політикою у галузі міграційних процесів (трудова міграція, діаспори, еміграції та імміграції, закордонного українства) у діяльності основних політичних сил України.

Позиції політичних партій стосовно проблем міграційної політики

Партія регіонів

Від імені партії був поданий на розгляд Верховної Ради проект закону про внесення змін у деякі законодавчі акти України з

питань міграції, спрямований на створення належних правових засад для посилення боротьби з нелегальною міграцією, поліпшення керування міграційними процесами, посилення юридичної відповідальності за правопорушення в цій сфері. Однак цей законопроект був відкликаний на доопрацювання. Народними депутатами партії Валерієм Коновалюком і Василем Грицаком було ініційоване дослідження «Стан і перспективи міграційної політики в Україні», спрямоване на оцінку масштабів цієї проблеми й вироблення засобів протистояння негативним наслідкам зростаючого відтоку трудової сили із країни. Результати роботи, проведеної у квітні–травні 2011 р. робочою групою експертів і журналістів, були озвучені на круглому столі «Міграційна політика України: практика реалізації, проблеми й перспективи».

Блок Юлії Тимошенко (БЮТ). *Охоплює Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Українську соціал-демократичну партію, Партію «Реформи й порядок».*

Позиція Блоку з питань міграції є нечіткою й спекулятивною, акцентуючи проблеми становища трудових мігрантів переважно перед виборами з метою залучення симпатій електорату. Депутати блоку подали на розгляд Верховній Раді законопроект про внесення змін у Закон України «Про біженців» щодо вдосконалення процедури надання статусу біженця в Україні. Однак цей законопроект був відкликаний.

Щодо ставлення до питань міграції слід виділити партію «Фронт Змін» Арсенія Яценюка, що входить до блоку «Батьківщина». Становище закордонного українства проголошується одним з пріоритетів її діяльності. Партія ставить за мету впровадження державних програм зі створення робочих місць в Україні та з захисту прав українських трудових мігрантів за кордоном, організацію Національної програми для дітей трудових мігрантів. За підтримки Фонду «Відкрий Україну», очолюваного А. Яценюком, було реалізовано кілька проектів за цією тематикою, опубліковано звіти щодо становища українських трудових мігрантів, організовано конкурси творів для дітей мігрантів. Під час виконання обов'язків Голови Верховної Ради А. Яценюк зареєстрував проект постанови про розроблення Загальнодержавної програми відновлення прав осіб, примусово переселених з місць постійного

проживання, метою якого є встановлення історичної справедливості визнання протиправними репресивних дій органів влади колишнього СРСР стосовно окремих груп населення України на загальнодержавному рівні та розроблення комплексних заходів щодо відновлення порушених прав.

Блок партій «Наша Україна – Народна самооборона» (НУ – НС). політичний альянс, створений для участі у парламентських виборах 2007 р. *Об'єднував 9 партій: Народний союз «Наша Україна», Уперед, Україно!, Народний Рух України, Українська Народна партія, Християнсько-демократична партія, Громадянська партія «Пора», Партія захисників Батьківщини, Європейська партія України, Українська Республіканська партія «Собор».*

У програмах більшості партій блоку чільне місце належать проблемам національних меншостей. Проблемами закордонного українства особливо опікується Народний Рух України, який приділяє увагу тісним та постійним взаєминам з українцями, що мешкають в інших державах світу. Рух виступав за розробку науково обґрунтованої довгострокової державної програми, спрямованої на допомогу українцям, що живуть за межами України, на забезпечення їхніх національно-культурних потреб та сприяння їхньому поверненню на рідну землю. Програма Руху наголошує, що його політика націлена на те, щоб гарантувати, що кількість іноземців не буде перевищувати можливості українського ринку праці, системи освіти та регіонального ринку житла. Нелегальній міграції пропонується активно протистояти та приборкувати її усіма засобами правової держави.

На питання наслідків нелегальної міграції звертають увагу члени Української Народної партії, враховуючи те, що в умовах глобалізації дедалі більше іноземців перебуває в нашій країні. У Програмі УНП зазначається, що зв'язок, спілкування, діалог, взаємовигідне співробітництво в різноманітних напрямках суспільного життя громадян України з українським зарубіжжям – основа взаємостосунків українців у світі. Взаємозв'язки з закордонними українцями повинні стати складовою частиною загальнонаціональної політики, а вони самі мають виступати представниками і провідниками інтересів України за кордоном.

Громадянська партія «Пора» пріоритетом зовнішньої політики визначає захист інтересів та соціальних прав громадян України за кордоном, надання дієвого захисту громадянам України, що стали жертвами порушень прав людини та кримінальних злочинів за кордоном. Партія виступає за завершення процесу оформлення державних кордонів із сусідніми державами, розвиток їх інфраструктури з метою протидії нелегальній міграції.

Блок Литвина. *Включає дві політичні сили – Народну й Трудову партії.*

Блок Литвина вважається фахівцями однієї з політичних сил, що реально приділяє увагу питанням міграційних процесів, хоча й переважно на декларативному рівні, не пропонуючи будь-яких конкретних кроків або дійових заходів для їхнього врегулювання. Народна партія акцентує увагу в основному на проблемі наслідків нелегальної міграції в Україну, підкреслюючи у своїй програмі, що в здійсненні міграційної політики держава зобов'язана відстоювати в першу чергу інтереси українських громадян і запобігати нелегальному в'їзду громадян інших держав. У той же час підкреслюється, що, застосовуючи квоту на імміграцію, держава повинна виходити не тільки з погроз, які несе масова імміграція, але й з тих насущних проблем, які виникають перед нею. Депутати Блоку зареєстрували проект закону про внесення змін у Закон України «Про імміграцію» (щодо зняття квот на імміграцію для окремих категорій) і є співавторами законопроекту «Про основи державної міграційної політики України» (2008).

Після парламентських виборів 2012 р. у Верховній Раді здобуло місця Всеукраїнське об'єднання «Свобода» (до 2004 р. – Соціал-Національна партія України), яке має у своїй програмі спеціальний розділ, присвячений питанням громадянства і міграції, права на Батьківщину та захист життєвого простору. ВОС виступає за ухвалення нового закону про громадянство, заборону подвійного громадянства, заборону усиновлення українських дітей чужинцями, пропонує суворі антиімміграційні заходи. Також декларує наміри сприяти масовому поверненню в Україну етнічних українців; забезпечити пільгові умови повернення на Батьківщину українців та їхніх нащадків, народжених за кордоном; укласти двосторонні угоди про легалізацію заробітчак-українців; здійснювати державний захист українців за кордоном і наполягає на здійсненні державного захисту українців за кордоном усіма можливими засобами.

Висновки

Як свідчить аналіз, питання міграції у риторичі основних політичних сил України багато в чому мають спекулятивний характер і активізуються головним чином під час виборчих кампаній, використовуючись політиками для мобілізації власного електорату. У цьому контексті мігранти стають об'єктом маніпуляцій і «політичних ігор» між парламентськими силами, що конкурують між собою [2]. Загалом, такі важливі аспекти сфери міграційної політики й менеджменту, як проблеми забезпечення прав української діаспори, приплив іммігрантів і виїзд українців за межі держави, становище національних меншостей в Україні й трудових мігрантів за кордоном, перебувають на периферії інтересів у роботі політичних партій і їхньої парламентської діяльності протягом усієї історії діяльності української законодавчої влади за період державної незалежності.

Хоча політичні партії, що входять до Верховної Ради, наділені повноваженнями і несуть відповідальність за визначення державної політики у галузі міграційних питань, на практиці пріоритети й завдання врегулювання міграційних процесів і забезпечення прав національних меншин, відбиті в програмних документах партій, у поточній діяльності парламентських політичних сил посідають досить обмежене місце. Крім того, якість законопроектів, що подаються на розгляд народними депутатами від імені різних політичних сил, є досить низькою і найчастіше ігнорує положення чинної Конституції. Позиції партій, що поєднуються в блоки, мають істотні розходження в розумінні проблем міграції й принципів міграційної політики й не завжди узгоджуються між собою. При цьому питання, пов'язані з міграційними процесами, як правило, подаються не стільки як такі, що мають самостійне значення, а скоріше як один з компонентів «етнонаціональної політики», поряд із проблемами мовної політики й двомовності, поліетнічності, становища національних меншин і міжетнічної толерантності тощо. З цих причин, за визнанням експертів, міграційній політиці України властиві фрагментарність і суперечливість. Хоча ціль побудувати в Україні цивілізовану європейську державу й поєднує представників різних політичних сил, даючи можливість приймати необхідні закони й приєднуватися до важливих міжнародних домовленостей, все ж рудименти автаркичного мислення поряд з об'єктивними еконо-

мічними й політичними труднощами, відсутністю досвіду й належного розуміння значимості міграційних питань зумовлюють серйозні недоліки в реальній практиці [3]. Причину такої ситуації дослідники вбачають у тому, що зі здобуттям державної незалежності значна частина політичних партій стала формуватися не стільки як інститути, що представляють інтереси суспільства в органах влади, скільки як форма легітимації окремих груп еліти (бізнесової, бюрократичної, політичної) і надання їм публічності, можливості входження у Верховну Раду для виконання лобістської діяльності [4].

1. Восьмий форум німецько-українського громадянського суспільства «Київські діалоги: Міграція як європейський виклик на прикладі України», 29 лютого, 2012 року, Берлін. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ustream.tv/recorded/20779556>

2. Bilan, Y., Lapshyna, I. Vdovtsova, S., Vollmer, B. Justification of selection of regions. Eumagine project. – Oxford: Centre on Migration, Policy and Society, 2010.

3. Малиновська О. Міграційна політика України: Стан і перспективи розвитку. Аналітична доповідь / О. Малиновська. – Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2010.

4. Топалова С.О. Політичні партії як суб'єкти державної влади в Україні / С.О. Топалова // Актуальні проблеми державного управління. Зб. наук. пр.: У 2 ч. – Харків.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», № 2 (28), ч. 1, 2006. – С. 148 – 156.